

Posudek oponenta
na doktorskou disertační práci JUDr. Václava Průchy

Právo na spravedlivý trestní proces

I.

Doktorská disertační práce o rozsahu 178 stran textu pojednává o aktuálním tématu – právu na spravedlivý trestní proces. Výběr tématu je žádoucí ocenit, protože jde o téma významné a aktuální mimo jiné i v souvislosti s permanentně probíhající trestněprávní a trestněprocesní reformou, ze které mají vzejít nové české trestní kodexy. Proto každý počín, který se na náležité úrovni těmito otázkami zabývá, je vítáný, tím spíše, že teoretická reflexe otázek souvisejících s principem spravedlivého procesu v trestně právní nauce není jistě snadná.

Účelem trestního řízení není jen potrestání pachatele, ale především jeho potrestání v rámci spravedlivého procesu, který je základní podmínkou demokratického právního pořádku.

Právo na spravedlivý proces nenacházíme upravené ani v Ústavě ani v Listině základních práv a svobod. Jeho existenci dovozuje Ústavní soud z práva na soudní ochranu obsaženého v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. V judikatuře Ústavního osudu se uplatňuje toto právo jako interpretační pravidlo pro aplikaci jednoduchého práva. Ústavní soud opakovaně ve své judikatuře vyjádřil, že nezávislost rozhodování obecných soudů se uskutečňuje v ústavním a zákonném hmotněprávním a procesním rámci, přičemž procesní rámec je tvořen principy řádného a spravedlivého procesu ve smyslu čl. 36 a násl. Listiny a čl. 90 Ústavy.

Dílčí prvky práva na spravedlivý proces nalézáme na úrovni ústavních norem obsažených v Ústavě, Listině základních práva svobod i v mezinárodních dokumentech o lidských právech a základních svobodách.

Práce se skládá z úvodu, který tvoří jedna strana označená jako kapitola I., dalších dvaceti tři kapitol zpravidla dále strukturovaných, a závěru (kapitola XXIV) označeného jako Zhodnocení významu práva na spravedlivý proces. Autor v ní postupně pojednává o základní charakteristice spravedlivého procesu (část první, kapitola II. až kapitola V.), o subjektech práva na spravedlivý proces (část druhá, kapitoly VI. až VIII.), o institucionálních zárukách spravedlivého trestního

procesu (část třetí, kapitoly IX. až XII.), o procesních zárukách spravedlivého trestního procesu (část čtvrtá, kapitoly XIII. až XVIII.) a konečně o materiálních zárukách spravedlivého trestního procesu (část pátá, kapitoly XX. až XXIII.).

Osnovu práce považují za logickou. Jednotlivé části práce na sebe vhodně navazují. Struktura práce je jasná a zřetelná, protože se řídí vnitřní logikou předmětu výkladu.

Autor práci opírá o široký počet odborných literárních pramenů, s kterými kreativně pracuje. K řadě otázek, o kterých se v práci pojednává, chybí česká nebo československá literatura. Autor proto čerpal z literatury cizojazyčné, a to z německé jazykové oblasti.

Správně a přiměřeně použil autor judikaturu obecných soudů i Ústavního soudu ČR.

V některých směrech se však objevila větší závislost autora na použitých literárních pramenech, jimiž jsou zejména učebnice. Týká se to zejména rozboru obecných otázek pojmu spravedlivý proces, ve kterých autor hojně čerpal jednak z brněnské učebnice trestního práva procesního z roku 2000 [Nett, A., Zezulová, J., Vlček, E., Drašík, A.: Trestní právo procesní (obecná část), Brno: MU 2000] a jednak z Musilovy učebnice trestního práva procesního (Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: Trestní právo procesní, Praha: C. H. Beck 2003).

Autor se snaží jednotlivé pojmy a instituty rozebrat důkladně, což vede k určité rozvláčnosti a opakování. Věnuje také pozornost některým dílčím otázkám, například dělení základních zásad trestního řízení, což je otázka podružná, ale již mu uniká, že počet výjimek z jednotlivých základních zásad trestního řízení se zvyšuje tak, že dochází k podstatné proměně základních zásad trestního řízení, které jsou zbaveny určité výjimečnosti, které dosud měly.

II.

Podstatu disertační práce tvoří pojednání o jednotlivých stránkách pojmu spravedlivý trestní proces. Autor tento pojem obecně nevymezuje, ale podává jeho charakteristiku prostřednictvím jednotlivých atributů (spravedlivý trestní proces jako právní postulát, jako fair proces, jako právo subjektivní povahy, jako princip absolutní povahy, jako princip komplexní, jako princip derivativní apod.). Podle mého názoru by bylo žádoucí vymezit tento pojem, s odkazem na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva jednoduše tak, že jej tvoří dva atributy:

- a) Právo obrátit se na soud, aby poskytl ochranu jednotlivci, aby rozhodl o vině a trestu.
- b) Právo na spravedlivé řízení, na proces určité kvality.

V souvislosti s procesní garancí nezávislosti soudu (autor ji správně označuje jako „integrální součást práva na spravedlivý trestní proces“, str. 86 shora) by bylo žádoucí připomenout judikát v kauze Procola v. Luxemburg (rozsudek z 28.9.1995, série A č. 326), ve kterém Evropský soud považoval okolnost, že členové orgánu se podíleli na přípravě právní normy, kterou při rozhodování v dané věci sami aplikovali, za odůvodňující vznik pochybnosti o nezávislosti soudního orgánu. Takový závěr je aktuální i v našich současných poměrech, kdy někteří soudci s nadšením přijímají účast v pracovních týmech, které tvoří novou právní úpravu, poté ji aktivně obhajují a prosazují při projednávání v Parlamentu ČR a následně se jako soudci účastní rozhodování podle takto připravené a přijaté právní úpravy, na jejímž znění podstatně participovali, přičemž ještě takový postup považují za vhodné medializovat jako příklad své pracovní obětavosti.

Velmi pěknou úroveň má druhá část práce, ve které autor rozebírá postavení jednotlivých osob zúčastněných na řízení z hlediska práva na spravedlivý proces. Nesoustředuje se pouze na postavení osoby, proti které se řízení vede, ale správně poukazuje také na postavení poškozeného v trestním řízení. Zejména je třeba souhlasit s autorovou kritikou (str. 45), že poškozený není často považován za subjekt práva na spravedlivý proces. Souhlasím také s názorem, že není možné selektivně rozdělovat z hlediska uplatnění práva na spravedlivý proces ty poškozené, kteří jsou subjekty adhezního řízení, a ty poškozené, kteří takovými subjekty nejsou. Postavení poškozeného a uplatnění jeho práv ovšem věnuje autor pozornost i na jiných místech své práce.

Ve spojitosti s rozbořením principu rychlosti řízení (str. 148 až 152), který je atributem spravedlivého procesu, bych považoval za žádoucí promítnout rozbor tohoto principu do konkrétních námětů de lege ferenda, jak by si ostatně tento princip zaslouhoval.

III.

Závěry uvedené na str. 174 a násl. považuji za věcně správné a náležitě odůvodněné, S tvrzením, že v legislativní praxi by měla být věnována primárně pozornost jasnému vymezení koncepce trestního procesu, od které by se následně mělo odvíjet vymezení subjektů trestního řízení a jednotlivých institutů (str. 176), je třeba jen souhlasit. Podle mého názoru by však bylo vhodné, aby autor v závěrečné části práce konkrétněji formuloval podobu možných legislativních změn.

Disertační práce JUDr. Václava Průchy splňuje předpoklady k ústní obhajobě. Disertační práce přináší původní vědecké poznatky, autor v práci prokázal schopnost vědecké práce.

Při ústní obhajobě doporučuji, aby se kandidát vyjádřil k otázce, zda současná koncepce českého trestního procesu splňuje požadavky tzv. spravedlivého procesu, a případně v jakých směrech by bylo žádoucí atributy spravedlivého procesu rozšířit.

Navrhuji, aby JUDr. Václavu Průchovi byl po úspěšné obhajobě udělen akademický titul „doktor“ (Ph. D.).

V Praze 31. prosince 2008

Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.,